

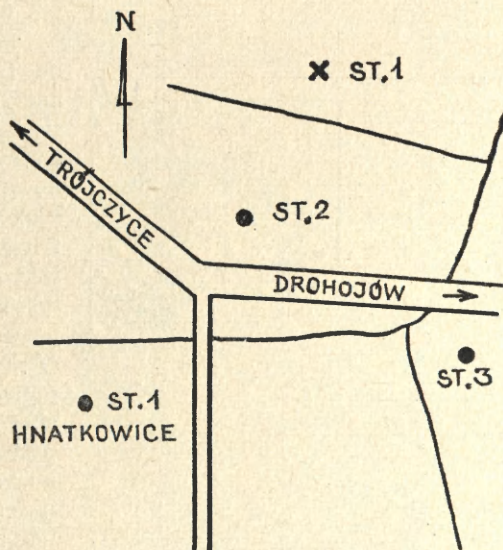
ANDRZEJ KOPERSKI

BADANIA ARCHEOLOGICZNE W TRÓJCZYCACH, POW. PRZEMYŚL, W LATACH 1967—1970

Miejscowość Trójczyce położona jest w północnej części powiatu przemyskiego w odległości ok. 3—4 km na wschód od głównej drogi Przemysł—Rzeszów, w pasie urodzajnych czarnoziemów lessowych. Uwagę archeologów zwróciło odkrycie dokonane przez ob. Karola Nykiela, który w trakcie orki natrafił na liczne fragmenty naczyń glinianych, spalone kości oraz przedmioty metalowe. Przekazał je do zbiorów Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemysłu. Znaleziska te sugerowały istnienie cmentarzyska prehistorycznego.

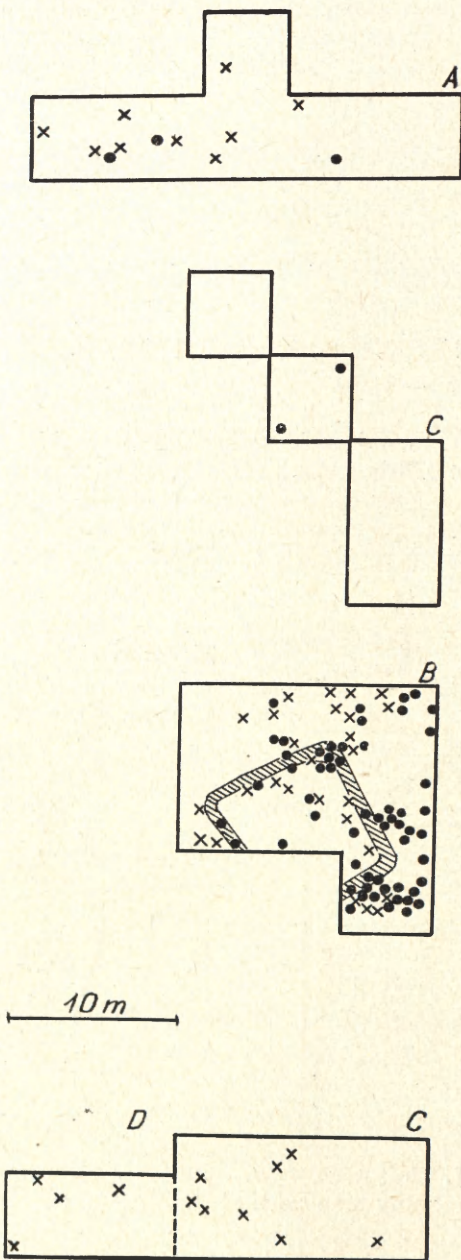
Badania archeologiczne na stanowisku oznaczonym nrem 1 (ryc. 1)¹ prowadzono kolejno w latach 1967—1970. Stanowisko położone jest w północno-wschodniej części wsi Trójczyce, w tzw. „Klinie”, na łagodnie opadającym zboczu terasy niewielkiego zanikającego potoku. Przebadano obszar cmentarzyska o powierzchni ok. 575 m². Ogółem odkryto 114 grobów (ryc. 2). Występowały one na głębokości 20—30 cm, co wpłynęło na duże ich zniszczenie. W trakcie orki uszkodzono niemalże w 100% górne partie grobów. Umożliwiło to rekonstrukcję kształtu popielnic, co równocześnie utrudnia sprecyzowanie chronologii. Wstępna analiza materiału pozwala jednak na wyróżnienie dwu faz cmentarzyska, mianowicie kultury łużyckiej i z okresu rzymskiego.

Z ogólnej liczby pochówków prawdopodobnie z kulturą łużycką należy wiązać

Ryc. 1. Trójczyce, pow. Przemysł. Szkic sytuacyjny stanowisk archeologicznych

¹ Prace prowadzone w latach 1967—1970 finansowane były przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie oraz w pewnej części przez Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemysłu. Z ramienia Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemysłu badaniami kierował autor sprawozdania. Materiały i dokumentację złożono w Muzeum Ziemi Przemyskiej.

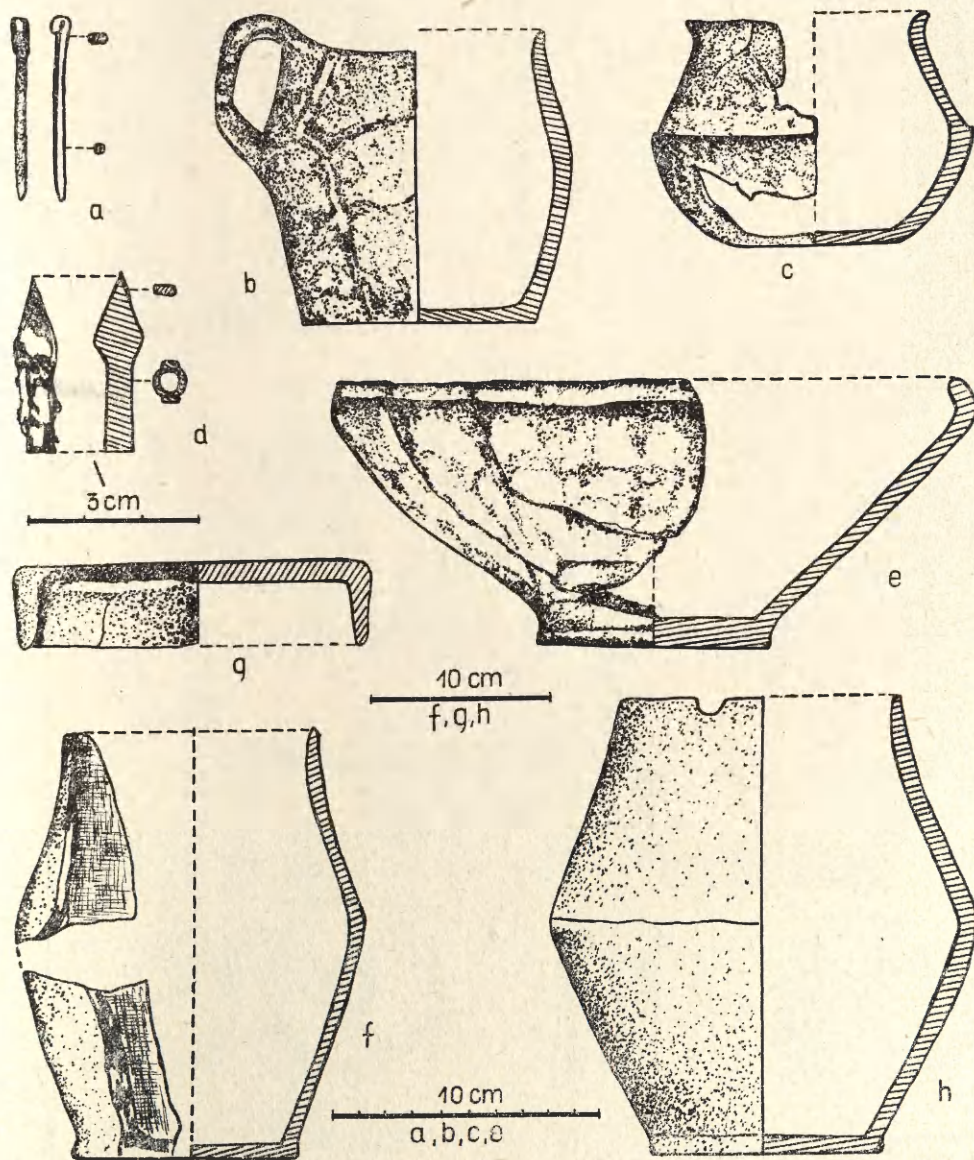

Ryc. 2. Trójczyce, pow. Przemyśl. Rozmieszczenie grobów na cmentarzu:

● — groby kultury łużyckiej; x — groby z okresu rzymskiego; A — badania 1967 r.; B — badania 1968 r.; C — badania 1969 r.; D — badania 1970 r.

66 grobów. Były to groby ciałopalne, 56 popielnicowych oraz 10 jamowych. Górne partie popielnic były tak mocno uszkodzone, że trudno było prześledzić, czy były przykrywane oraz czy znajdowały się w pobliżu inne naczynia — przystawki. Zaledwie w kilku wypadkach stwierdzono przykrycie popielnicy misą, a także glinianym plackiem. W mocno przemieszanych przez orkę skupiskach ceramiki stwierdzono obecność fragmentów różnych naczyń, co wskazuje, że mogły znajdować się liczne przystawki, które uległy całkowitemu zniszczeniu. Nie udało się prześledzić zarysów jam grobowych. Dotyczy to również grobów jamowych, które występowały w postaci skupisk spalonych kości wraz z drobnymi ułamkami ceramiki. Niewykluczone, że niektóre z nich stanowią zniszczone groby popielnicowe, lecz brak przydatnych partii naczyń nie pozwalał na ich wyróżnienie.

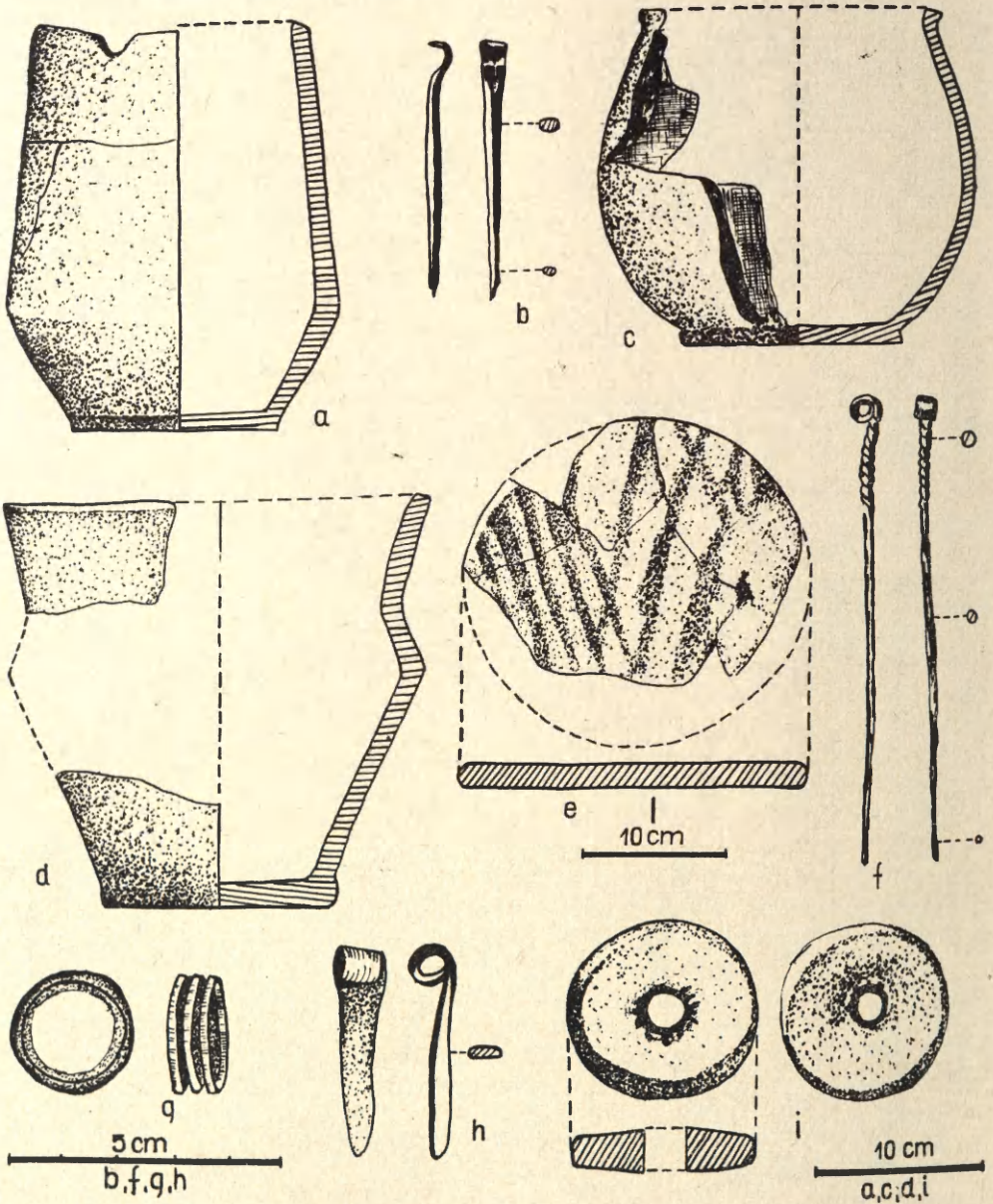
Materiał ceramiczny reprezentowały liczne fragmenty, zwłaszcza partie przydenne naczyń. Tylko w niektórych grobach udało się uchwycić większe fragmenty popielnic. Naczynia posiadały formę jajowatą, dwustożkową (ryc. 3 h; 4 a), wazowatą (ryc. 5 a); funkcję popielnic lub przykryw spełniały także misy (ryc. 3 g; 6 b). Ceramika charakteryzowała się starannym wygładzeniem, tylko nieliczne partie przydenne były chropowate lub obmazywane. Naczynia miały kolor jasnobrunatny, ceglasty, a kilka posiadało powierzchnię koloru czarnego. Zachowane fragmenty posiadały ornament w postaci dziurek pod krawędzią (ryc. 5 b), guzków (ryc. 6 a) oraz listw plastycznych (ryc. 5 b). Stwierdzono także, że krawędzie niektórych naczyń posiadały oryginalne zagłębienia (ryc. 3 h; 4 a). Wyposażenie grobów można określić jako ubogie. W kilku grobach wystąpiły zabytki, jak: szpile brązowe z końcami zawiniętymi w uszko (ryc. 3 a; 4 b,f), zwój brązowy (ryc. 4 g), fragmenty żelaznych nożyków, gliniane przeszliki (ryc. 4 i) oraz liczne odłupki i wióry krzemienne. Najciekawszy zespół zabytków znaleziono w grobie nr 102, gdzie odsłonięto przydatną część popielnicy (ryc. 6 c) z zawartością spalonych kości oraz 3 brązowych trójkątnych gro-

Ryc. 3. Trójczycy, pow. Przemysł. Wyposażenie grobów:

a — grób nr 3; b, c — grób nr 4; d — grób nr 7; e — grób nr 8; f — grób nr 28; g, h — grób nr 32

cików scytyjskich (ryc. 6e), 3 fragm. żelaznego nożyka (ryc. 6d) i fragm. krzemienia. Odnośnie do chronologii cmentarzyska kultury łużyckiej można przypuszczać, że egzystowało ono prawdopodobnie od V okresu epoki brązu do schyłku okresu halsztackiego. Niewielki zakres prac nie pozwala na wytyczenie jego zasięgu. Duże zagęszczenie grobów kultury łużyckiej wystąpiło w części cmentarzyska oznaczonej

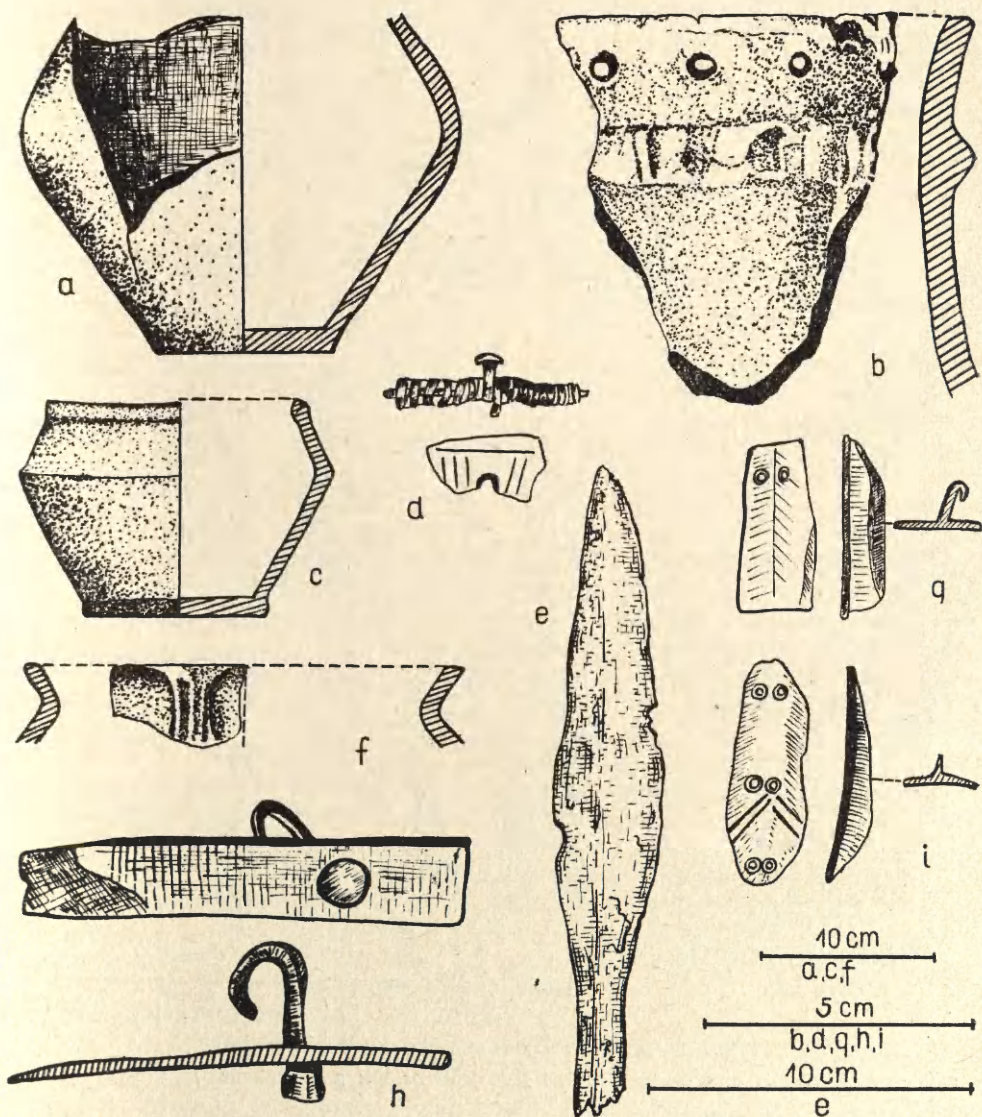

Ryc. 4. Trójcyce, pow. Przemyśl. Wyposażenie grobów:

a, b — grób nr 44; c — grób nr 46; d—f — grób nr 73; g — grób nr 82; h — grób nr 83; i — grób nr 90

literą B. Należy dodać, że zniszczenie części grobów omawianej kultury spowodowało także nawarstwienie się grobów z okresu rzymskiego.

Młodszą partię cmentarzyska stanowią pochówki z okresu rzymskiego. Z tego okresu pochodzi pozostałych 48 grobów, w tym 30 popielnicowych, 18 jamowych. Analogicznie jak groby kultury łużyckiej są one w dużym stopniu zniszczone. Po-

Ryc. 5. Trójczycy, pow. Przemysł. Wyposażenie grobów i znaleziska luźne:

a, b — grób nr 96; c-e — ćw. 12, sk. A; f-h — ćw. 12, sk. A; i — ćw. 10

pielnice zachowały się jedynie w przydennych partiach. Zarysy niewielkich jam grobowych wyróżniono jedynie w nielicznych grobach jamowych. Niewykluczone, że w grobach znajdowało się niekiedy kilka naczyń. Świadczyłoby o tym występowanie w jednym wyróżnionym zespole kilku rodzajów ceramiki. Jako jedyny został odkryty mocno zniszczony grób szkieletowy (ćw. 12, sk. A-A'). Z niego zachowała się czaszka, przy której natrafiono na dwa naczynia gliniane oraz żelazny grot oszczepu.

Materiał ceramiczny głównie reprezentowały naczynia typu kuchennego, z nie-

miotów szklanych, fragment kościanego grzebienia (ryc. 6 f) oraz gliniane przęśliki. Ze względu na duży stopień zniszczenia trudno wydzielić pełne dobrze datujące zespoły grobowe.

Występująca ceramika i zabytki metalowe pozwalają przypuszczać, że cmentarzisko pochodzi z późnej fazy okresu wczesnorzymskiego i okresu późnorzymskiego. Groby z okresu rzymskiego rozprzestrzeniają się na dużym obszarze, a w szczególności koncentrują się w części B cmentarzyska, gdzie niekiedy nawarstwiają się na groby kultury łużyckiej. Ze względu na wycinkowy stan przebadania cmentarzyska trudno obecnie o dalsze uogólnienia.

Na specjalne omówienie zasługuje obiekt-rów, rysujący się na powierzchni w postaci pasma czarnej ziemi o szerokości 60 cm i sięgający do głębokości około 90 cm (ryc. 2). W profilu posiada on kształt nieckowaty. Wypełnisko tworzyła intensywnie czarna ziemia z niewielką zawartością spalonych kości i fragmentów ceramiki, pochodzących najprawdopodobniej ze zniszczonych grobów kultury łużyckiej i z rozwleczenia występujących w pobliżu grobów z okresu rzymskiego. Rów tworzy zamkniętą przestrzeń kształtu kwadratu, o boku długości 7,6 m. Trudno sprecyzować funkcję obiektu, który chronologicznie należy wiązać prawdopodobnie z cmentarzyskiem okresu rzymskiego. Być może obiekt ten stanowi ślad pewnego rodzaju obrzędu grzebalnego, co jednak jest obecnie trudne do udowodnienia. Niewykluczone, że w trakcie badań cmentarzyska w Trójczycach wystąpią dalsze tego typu obiekty, co pozwoli na poznanie ich charakteru. Pragnę zasygnalizować, że analogiczne obiekty wystąpiły na cmentarzysku w Kryspinowie, pow. Kraków, i Kietrze, pow. Głubczyce.

W rejonie wsi Trójczyce, w której wystąpiło cmentarzisko, przeprowadzono także badania powierzchniowe, odkrywając nowe stanowiska archeologiczne (ryc. 1), a mianowicie:

Trójczyce, stan. 2 (pole Eugeniusza Czastki) — położone jest na przeciwnym wzgórzu, na południe od cmentarzyska. Na powierzchni oraz w trakcie badań sondażowych znaleziono fragmenty ceramiki, które wskazują na istnienie osady przypuszczalnie z okresu rzymskiego.

Trójczyce, stan. 3 (pole Jana Kozdrowieckiego) — położone na wysokim wyniesieniu terenu, na południe od drogi Drohojów—Trójczyce, w odległości około 300 m na południe od cmentarzyska. Na powierzchni znaleziono liczne ułamki ceramiki prawdopodobnie kultury łużyckiej. Niewykluczone, że mamy tu do czynienia z obronną osadą (?) ludności kultury łużyckiej.

Hnatkowie, stan. 1 (pole Władysława Rajzera) — położone jest na pograniczu wsi Trójczyce—Hnatkowie, na łagodnie opadającym zboczu prawobrzeżnej terasy potoku, w odległości około 600 m na południe od cmentarzyska. Na powierzchni oraz w wykopach sondażowych znaleziono fragmenty ceramiki prawdopodobnie z okresu wczesnośredniowiecznego.

Ogólnie można podkreślić, że badane cmentarzisko oraz współwystępujący zespół osad ze względu na ich położenie, interesujący materiał archeologiczny, a w głównej mierze na ciągłe niszczenie wymaga dalszych, szeroko zakrojonych badań archeologicznych.

*Muzeum Ziemi Przemyskiej
w Przemyślu*

ANDRZEJ KOPERSKI

EXCAVATIONS AT TRÓJCZYCE, PRZEMYŚL DISTRICT, IN 1967—1970

The village of Trójczyce lies in the northern part of the Przemyśl district, in a belt of loess black earth. The prehistoric cemetery, which was discovered there by Mr Karol Nykiel, was investigated by this author on behalf the Przemyśl Museum from 1967 to 1970.

The excavations revealed 114 graves heavily damaged by farming. Of these, 66 were Lusatian cremations of the urn and pit type. The vessels which served as urns included ovoid, biconical and vase-like forms ornamented with holes under the rim, knobs and plastic ridges. Sometimes the urns were covered with bowls or clay "cakes". The object found inside the urns included bronze pins, a bronze spiral, fragment of knives, clay spindle-whorls and flint flakes and blades. One grave yielded three bronze arrowheads of the Scythian type. The Lusatian cemetery seems to have lasted from Bronze Age V to the end of the Hallstatt period.

The remaining 48 graves date from the Roman period. They consisted of urn and pit cremations, the inhumations being represented by one grave only. The pottery included kitchen ware, several examples of fine vessels and specimens of the so-called "grey" ware. Grave goods consisted of "eye" brooches, a silver finely ornamented brooch (Almgren group II), fragments of brooches of unidentified type, a spearhead, iron knives, a fragmentary comb, clay spindle-whorls, and fragments of molten glass objects. This part of the cemetery should be possibly assigned to the late phase of the Early Roman period and to the Late Roman period.

Other discoveries included a ditch, 60 cm wide and 90 cm deep, filled with black soil. It enclosed a square with sides 7.6 m long. The function and chronology of this feature is difficult to establish.

Surface and test investigations carried out in the region of Trójczyce have revealed the following sites: Trójczyce site 2 — a settlement of the Roman period; Trójczyce site 3 — a Lusatian settlement (?); Hnatkowice site 1 — an early medieval village.

It is intended to continue the excavations both of the cemetery and the newly discovered settlement sites.